

Linkse lente in Zuid-Amerika: een unieke kans

Terwijl de wereld gefixeerd is op brandhaarden elders, vinden in Latijns-Amerika unieke ontwikkelingen plaats. In het continent van de dictaturen en militaire staatsgrepen, kennen bijna alle landen al zo'n twintig jaar een min of meer democratisch bestel. Gekozen presidenten worden opgevolgd door eveneens gekozen presidenten, ook als die uit de oppositie komen. Af en jagen woedende burgers presidenten weg, maar daarna worden de nieuwe presidenten keurig gekozen.

In zo'n democratie gaven de Bolivianen eind 2005 hun stem aan de eerste indiaanse president van het continent, Evo Morales. Begin 2006 werd de Chileense Michelle Bachelet als eerste Latijns-Amerikaanse vrouw op eigen kracht - dus niet als weduwe van een manlijke president of politicus - tot president gekozen. Twee verkiezingen van grote symbolische waarde. Als derde volstreekte nieuwigheid: tegenwoordig leeft zo'n 80 procent van de Zuid-Amerikanen in een land met een regering die op een of andere manier links genoemd kan worden.

Vóór de rechtse dictaturen van generaals als Pinochet en Videla dacht links eerder aan revolutionaire machtsgrepen dan verkiezingsoverwinningen. De kans op succes in de stembussen was ook klein. De huidige linkse presidenten zijn echter allemaal gekozen en willen – ondanks de retoriek van een enkeling - geen revolutionaire breuk met het kapitalisme, maar geleidelijke hervormingen. Dat linkse kandidaten het zo goed doen, heeft echter wel met dat kapitalisme te maken. Het neoliberale beleid heeft meestal enige economische groei gebracht, maar veel mensen hebben daarvan niets gemerkt. Ongeveer veertig procent van de bevolking leeft in armoede, net zoveel als een kwart eeuw geleden. De schandalig ongelijke inkomensverdeling is nog schever is geworden. Steeds minder mensen hebben een vaste baan met een arbeidscontract. Daarom hopen veel kiezers op meer sociale zekerheid en rechtvaardigheid.

De linkse of soms centrumlinkse regeringen vertonen grote onderlinge verschillen. Sommige presidenten voeren een voorzichtig sociaaldemocratisch beleid, zoals Lula in Brazilië, Bachelet in Chili en Vázquez in Uruguay. Andere regeringen hebben links-populistische trekjes. Dat geldt min of meer – maar ook hier zijn grote verschillen – voor Chávez in Venezuela, Kirchner in Argentinië, Morales in Bolivia en mogelijk ook de pas aangetreden Correa in Ecuador.

Al deze regeringen vinden dat het neoliberale beleid te ver is doorgeschoten. De staat moet actiever optreden om de bevolking te beschermen tegen de grillen van de markt. Ook willen de landen minder afhankelijk worden van de rijke landen, vooral de Verenigde Staten. Zij zijn er al in geslaagd een voorstel van de VS voor een heel Amerika omvattende vrijhandelszone - onder leiding van de VS - te blokkeren.

Rechts vreesde dat de linkse regeringen zouden potverteren, buitenlandse bedrijven weggagen en de economie in staatshanden brengen. De regeringen blijken echter goed op de centen passen. Hoewel Chávez en Morales dreigende woorden als nationalisering in de mond nemen, worden bedrijven keurig schadeloos gesteld. Wel moeten zij soms wat van hun extreme belastingvoordelen opgeven. Een door de staat geleide economie is nergens aan de orde. Echt spectaculaire resultaten zijn er nog niet. Het gaat om kleine stapjes, vooral bij armoedebestrijding, en de meeste regeringen zitten er nog niet zo lang. Toch hebben de kiezers door Lula en Chávez te herkiezen en met Bachelet na haar voorlanger Lagos opnieuw een sociaaldemocraat te kiezen vertrouwen in de ingeslagen weg uitgesproken.

Waarschijnlijk zijn de omstandigheden voor gekozen linkse regeringen nog nooit zo gunstig geweest. Er is al vijf jaar economische groei. Daardoor valt er meer te verdelen en is er meer geld voor sociaal beleid. Anders dan vroeger vaak het geval was, dreigt er geen militair ingrijpen. Ook vertoont de jarenlange internationale consensus over het neoliberale model duidelijke scheuren. Daarnaast zijn de Verenigde Staten zo sterk op het Midden-Oosten en

terrorisme gericht, dat hun greep op Latijns-Amerika zwakker is geworden. Zij kunnen zich politiek ook niet veroorloven om staatsgrepen tegen gekozen linkse regeringen te steunen. Door zulke factoren hebben de linkse regeringen wat meer ruimte om een iets ander beleid te voeren. Bovendien zijn er sterke sociale bewegingen die de regeringen bij de les houden als ze te veel concessies dreigen te doen aan rechtse partijen, grote ondernemers of de VS. Natuurlijk zullen deze regeringen het paradijs op aarde niet brengen. Die pretentie hebben ze gelukkig ook niet. Ze staan tamelijk weerloos tegenover de effecten van een mogelijke economische crisis in de VS of Azië. Ook vormen ze geen waarborg tegen corruptie en machtsmisbruik. Ze moeten daarnaast uitkijken voor te veel nadruk op nationaal belang, bijvoorbeeld bij energieleveranties aan buurlanden en afsluiten van vrijhandelsverdragen met rijke landen. Ze hebben elkaar immers hard nodig om minder afhankelijk te worden van die rijke landen.

Toch blijft het een unieke kans. Als deze regeringen redelijk succesvol blijken, zal dat leiden tot versterking van de democratie en tot sociaal minder onrechtvaardige samenlevingen. Dat mogen we best lente noemen.

Jan de Kievid is redactielid van *LA Chispa*, tijdschrift over Latijns-Amerika. Dit is een bewerking van zijn bijdrage aan het programma *Een linkse lente in Zuid-Amerika?* onlangs in LUX in Nijmegen.